

Sygn. akt I ACa 127/13

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 10 maja 2013 r.

Sąd Apelacyjny w Białymstoku I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący	:	SSA Janusz Leszek Dubij
Sędziowie	:	SA Irena Ejsmont - Wiszowata (spr.) SA Elżbieta Bieńkowska
Protokolant	:	Sylwia Radek - Łuksza

po rozpoznaniu w dniu 10 maja 2013 r. w Białymstoku

na rozprawie

sprawy z powództwa **J. M.**

przeciwko (...) **w W.**

o odszkodowanie i zadośćuczynienie

na skutek apelacji pozwanego

od wyroku Sądu Okręgowego w Ostrołęce

z dnia 23 października 2012 r. sygn. akt I C 261/12

I. oddala apelację;

II. zasądza od pozwanego na rzecz powoda kwotę 1.800 zł tytułem zwrotu kosztów procesu za instancję odwoławczą.

UZASADNIENIE

Powód – małoletni J. M. - reprezentowany przez przedstawiciela ustawowego D. M. po ostatecznym sprecyzowaniu powództwa wnosił o zasądzenie od(...) w W. kwoty 20.000 zł tytułem odszkodowania oraz kwoty 60.000 zł tytułem znacznego pogorszenia się jego sytuacji życiowej po śmierci ojca z ustawowymi odsetkami liczoną od dnia 17stycznia 2011r. do dnia zapłaty. Podnosił, iż na skutek śmierci ojca doznał poważnej krzywdy, zaś wypłacone przez ubezpieczyciela odszkodowanie za znaczne pogorszenie jego sytuacji życiowej oraz zadośćuczynienia za śmierć bliskiego członka rodziny nie skompensowały w pełni poniesionej przez niego szkody.

Pozwany w pierwszej kolejności wnosił o odrzucenie pozwu, z uwagi na brak zgody sądu opiekuńczego, o której mowa w treści art. 101 § 3 k.r.o., zaś w przypadku niepodzielenia tegoż wniosku - o oddalenie powództwa w całości

i zasądzenie na rzecz pozwanego zwrotu kosztów procesu. Twierdził, że dotychczas wypłacone na rzecz powoda odszkodowanie oraz zadośćuczynienie w kwotach po 20.000 zł każde zaspokajają w całości jego roszczenie.

Wyrokiem z dnia 23 października 2012r. Sąd Okręgowy w Ostrołęce zasądził od pozwanego na rzecz powoda J. M. kwotę 20.000 zł tytułem odszkodowania oraz kwotę 60.000 zł tytułem zadośćuczynienia wraz z ustawowymi odsetkami w odniesieniu do każdego z tych tytułów od dnia 17 października 2012 r. do dnia zapłaty (pkt.1); oddalił powództwo w pozostałym zakresie (pkt.2); zasądził od pozwanego na rzecz powoda kwotę 4.617 zł tytułem zwrotu kosztów procesu, obejmującą kwotę 3.617 zł z tytułu zwrotu kosztów zastępstwa procesowego (pk.3) oraz nakazał pobrać od pozwanego (...) w W. na rzecz Skarbu Państwa – kasy Sądu Okręgowego w Ostrołęce kwotę 3.000 zł tytułem nie uiszczony części opłaty sądowej od pozwu - w zakresie objętym zwolnieniem od kosztów przyznanym powodowi (pkt.4).

Rozstrzygnięcie to Sąd oparł na następujących ustaleniach faktycznych i ocenie prawnej : W dniu 30 sierpnia 2010 r. w P. miał miejsce wypadek komunikacyjny, w którym nieznanemu sprawca potrącił samochodem na oznaczonym przejściu dla pieszych ojca powoda W. M., który w następstwie odniesionych obrażeń zmarł. Sprawca zbiegł z miejsca wypadku nie udzielając poszkodowanemu pomocy i do tej pory - mimo podjętych czynności - nie udało się ustalić jego tożsamości. W. M. miał w chwili śmierci 48 lat. Od 9 stycznia 1988 r. pozostawał w związku małżeńskim z D. M. i z tego związku mieli troje dzieci: T. ur. (...), E. ur. (...) oraz J. S. ur. (...) Ojciec powoda pracował – z krótkimi przerwami – w całym okresie pozostawania w związku małżeńskim, aż do swej tragicznej śmierci. W latach 1985-1999 pracował w Miejskim Przedsiębiorstwie Usług (...) w M., następnie prowadził własną działalność, natomiast przed wypadkiem (z dniem 15 sierpnia 2010r.) został zatrudniony w charakterze hydraulika w przedsiębiorstwie działającym pod firmą (...) w W., uzyskując wynagrodzenie w wysokości 3000 zł netto miesięcznie. Od 1 października 2010 r. miał zostać skierowany przez pracodawcę do wykonywania pracy na budowie we Francji. W tym czasie jego małżonka zarabiała około 1000 zł netto. miesięcznie. W. M. był osobą operatywną i zaradną, pomagał również rodzinie i sąsiadom. Po jego śmierci sytuacja rodziny uległa istotnemu pogorszeniu. D. M. utraciła pracę, zaś z dniem 7 grudnia 2010 r. została uznana za osobę bezrobotną z prawem do zasiłku.

W maju 2011r.(...) w W. wypłacił powodowi kwotę 20.000 zł z tytułu odszkodowania za znaczne pogorszenie się jego sytuacji życiowej oraz kwotę 20.000 zł z tytułu zadośćuczynienia. Ponadto w lipcu 2011r. małoletni otrzymał 32.000 zł tytułem skapitalizowanej renty w następstwie ugodowego rozwiązania tej kwestii.

Wypłacone świadczenia nie zrekompensowały jednak pełnego uszczerbku doznanego przez powoda w następstwie przedwczesnej tragicznej śmierci jego ojca. Małoletni J. nie zdołał pogodzić się z jego śmiercią, nadal bardzo tęskni za ojcem, ma koszmary nocne. Z uwagi na te problemy został ponownie zapisany przez matkę na wizytę u psychologa.

Oceniając zgromadzony w sprawie materiał dowodowy Sąd uznał roszczenia główne powoda oparte o treść art. 444 § 3 i 4 k.c. za zasadne w całości. Nie uwzględnił jedynie żądania małoletniego w zakresie odsetek za okres poprzedzający datę zamknięcia rozprawy w niniejszej sprawie.

Wskazał, że wysokość odszkodowania z art. 443 § 3 k.c. jest uzależniona od zakresu szkody majątkowej prowadzącej do znacznego pogorszenia sytuacji życiowej osoby najbliższej. Odszkodowanie obejmuje szeroko pojęte szkody majątkowe, często nieuchwytnie lub trudne do wyliczenia. Sąd przyjął, iż na skutek śmierci ojca powoda jego sytuacja życiowa uległa znacznemu pogorszeniu. Powód w sposób realny utracił możliwość polepszenia swoich warunków życiowych tych majątkowych jak i tych niemajątkowych. Utrata ojca przez dziecko mające zaledwie 9 lat, wkraczającego dopiero w świat, skutkująca pozbawieniem go pomocy i wsparcia ojca w poznawaniu świata, w unikaniu niebezpieczeństw stanowi zawsze znaczne pogorszenie jego sytuacji życiowej w rozumieniu art. 446 § 3 k.c.

Sąd Okręgowy uznał, że wypłacone powodowi odszkodowanie w kwocie 20.000 zł nie rekompensuje mu wszystkich materialnych następstw, wypadku drogowego w którym śmierć poniósł jego ojciec i zasądził dodatkowo żadaną kwotę 20.000 zł w celu uzupełnienia tegoż odszkodowania.

Sąd uznał, że zachodzą również podstawy do przyznania zadośćuczynienia na podstawie art.446 § 4 k.c. obejmującego uszczerbek niemajątkowy doznany przez powoda w następstwie śmierci jednego z rodziców. Podkreślił, że na skutek śmierci W. M. doszło do zerwania naturalnej więzi rodzinnej łączącej zmarłego z najmłodszym synem. Małoletni powód doznał naruszenia dobra osobistego w postaci pozbawienia go prawa do życia w pełnej rodzinie z biologicznym ojcem. Został pozbawiony możliwości opieki, starań, troski i wychowania przez ojca, doznał zubożenia w zakresie oddziaływania rodzica na jego postawę życiową, pomoc w nauce i w wyborze zawodu, oparcie w trudnych chwilach, a przede wszystkim tworzenia rodziny i wspólnego w niej życia. W ocenie Sądu małoletni bardzo mocno przeżył śmierć ojca, z którym był bardzo silnie związany emocjonalnie. J. M. do dnia dzisiejszego nie może pogodzić się ze śmiercią ojca, zazdrości innym dzieciom pełnej rodziny, tęskni za nim. Dodał, że poczucie krzywdy związane ze śmiercią bliskiej osoby będzie towarzyszyć mu przez najbliższe lata, albowiem w przeciwieństwie do innych rówieśników nie będzie mógł liczyć na pomoc ojca w sytuacjach, w których należałoby jej oczekiwać. To poczucie krzywdy nie może być w pełni zrekompensowane, albowiem nikt i nic nie jest w stanie zastąpić dziecku ojca.

Sąd Okręgowy uznał, że kwota 80.000 zł będzie odpowiednim zadośćuczynieniem, przy czym uwzględniając wypłacone przez ubezpieczyciela świadczenie w wysokości 20.000 zł zasądził od pozwanego na rzecz powoda kwotę 60.000 zł.

Sąd nie uwzględnił jedynie żądania zasądzenia odsetek za okres poprzedzający datę zamknięcia rozprawy, albowiem ustalenie wysokości odszkodowania i zadośćuczynienia nastąpiło w dacie zamknięcia rozprawy na podstawie okoliczności i realiów ekonomicznych istniejących w tej dacie. Podkreślił, iż do daty wniesienia pozwu powód nie złożył żadnego oświadczenia w przedmiocie potraktowania wypłaconych mu kwot jako jedynie częściowego zaspokojenia jego roszczeń. W tej sytuacji pozwany mógł domniemywać, iż ugoda zawarta lipcu 2011r. kończy spór między stronami. W tej sytuacji Sąd zasądził odsetki dopiero od dnia następnego po dacie zamknięcia rozprawy.

O kosztach procesu Sąd orzekł na podstawie art. 98 k.p.c.

Apelację od powyższego wyroku wniósł pozwany, który zaskarżając wyrok w zakresie pkt. I (ponad kwotę 30.000 zł tytułem zadośćuczynienia wraz z odsetkami) oraz w pkt. III (co do kwoty 4 617 zł tytułem zwrotu kosztów procesu) zarzucił :

1. naruszenie prawa materialnego, tj. art. 446 § 4 k.c. poprzez błędną wykładnię oraz zasądzenie kwoty, która jest rażąco wygórowana, przez co winna podlegać zmianie w toku kontroli instancyjnej ;
2. naruszenie prawa procesowego, tj. art. 233 k.p.c. przez dokonanie przez Sąd I instancji oceny zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego w sposób sprzeczny z zasadami doświadczenia życiowego, co skutkowało zasądzeniem zadośćuczynienia w kwocie wyraźnie przekraczającej doznaną krzywdę.

Wskazując na powyższe zarzuty pozwany domagał się zmiany zaskarżonego wyroku poprzez oddalenie powództwa ponad kwotę 30.000 zł oraz zasądzenia na jego rzecz kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego za postępowanie przed Sądem I i II instancji według norm przepisanych .

Powód w odpowiedzi na apelację wniósł o jej oddalenie oraz o zasądzenie na jego rzecz kosztów postępowania apelacyjnego, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja nie była zasadna.

Sąd Okręgowy w sposób wszechstronny rozważył zgromadzony w sprawie materiał dowodowy i poczynił prawidłowe, znajdujące należyte odzwierciedlenie w tym materiale ustalenia faktyczne, które Sąd Odwoławczy w całości podziela i przyjmuje za swoje. Na aprobatę zasługują też wyprowadzone na podstawie tych ustaleń wnioski i ocena prawna.

Wbrew zarzutom apelacji, rozstrzygnięcie Sądu I instancji w przedmiocie wysokości zadośćuczynienia dla powoda za śmierć jego ojca należy uznać za trafne.

Przepis art. 446 § 4 k.c. daje podstawę do zasądzenia zadośćuczynienia z powodu krzywdy polegającej na cierpieniach psychicznych wywołanych śmiercią osoby najbliższej. W literaturze i orzecznictwie wskazuje się, że na rozmiar krzywdy, o której mowa w powołanym przepisie, mają wpływ przede wszystkim: wstrząs psychiczny i cierpienia moralne wywołane śmiercią osoby bliskiej, poczucie osamotnienia i pustki po jej śmierci, rodzaj i intensywność więzi łączącej pokrzywdzonego ze zmarłym, rola w rodzinie pełniona przez osobę zmarłą, wystąpienie zaburzeń będących skutkiem śmierci osoby bliskiej, stopień, w jakim pokrzywdzony będzie umiał odnaleźć się w nowej rzeczywistości i zdolność do jej zaakceptowania, wiek pokrzywdzonego (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 3 czerwca 2011 roku, III CSK 279/10, niepubl.).

Krzywdę doznaną w wyniku śmierci osoby bliskiej bardzo trudno ocenić i wyrazić w formie pieniężnej. Każdy przypadek należy traktować indywidualnie z uwzględnieniem wszystkich okoliczności sprawy, przy czym ocena ta powinna opierać się na kryteriach obiektywnych, a nie na wyłącznie subiektywnych odczuciach pokrzywdzonego. Zadośćuczynienie przewidziane w art. 446 § 4 k.c. jest odzwierciedleniem w formie pieniężnej rozmiaru krzywdy, która nie zależy od statusu materialnego pokrzywdzonego. Jedynie zatem rozmiar zadośćuczynienia może być odnoszony do stopy życiowej społeczeństwa, która pośrednio może rzutować na jego umiarkowany wymiar i to w zasadzie bez względu na status społeczny i materialny pokrzywdzonego. Przesłanka „stopy życiowej” ma więc charakter uzupełniający i ogranicza wysokość zadośćuczynienia tak, by jego przyznanie nie prowadziło do wzbogacenia osoby uprawnionej, nie może jednak pozbawić zadośćuczynienia jego zasadniczej funkcji kompensacyjnej i eliminować innych czynników kształtujących jego wymiar (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 12 września 2002 roku, IV CKN 1266/00).

Zebrany w sprawie materiał dowodowy w postaci zeznań świadka – C. P. (babki powoda) oraz przesłuchania przedstawicielki ustawowej małoletniego – D. M. nie pozostawia wątpliwości, iż powód był związany emocjonalnie z ojcem. W. M. spędzał z dzieckiem każdą wolną chwilę, wspólnie grali w piłkę, jeździli na rowerach, robili sobie wycieczki, w weekendy wspólnie odrabiali lekcje (zeznania C. P. k. 271 oraz D. M. k. 272-273). Więzy łączące powoda z ojcem były bardzo silne. Bezsprzecznie na skutek feralnego wypadku w dniu 30 sierpnia 2010r. J. M. w wieku zaledwie dziewięciu lat utracił ojca – jedną z dwóch najbliższych i najważniejszych dla niego osób. Nie rozumiał nagłej śmierci ojca, która pozbawiła go normalnego życia i poczucia bezpieczeństwa. Śmierć ojca wywołała u małoletniego niewątpliwie ujemne przeżycia w postaci smutku, przygnębienia, frustracji. Powód długo nie mógł otrząsnąć się po jego śmierci, bardzo za nim tęsknił, płakał, nie chciał chodzić do szkoły. Do tej pory ma lęki nocne, budzi się w nocy z krzykiem, bądź też kładzie się na podłodze i płacze że „...chce do taty, jego pokój jest obstawiony zdjęciami zięcia” (zeznania C. P. k. 270). Małoletni z uwagi na traumę jaką przeżył po jego śmierci korzystał z pomocy psychologa szkolnego, a obecnie z uwagi na problemy natury psychologicznej (nadpobudliwość, problemy z koncentracją, lęki nocne) oczekuje na wizytę w poradni psychologicznej. Krzywda małoletniego powoda niewątpliwie jest wyjątkowo dotkliwa i będzie trwać przez całe jego życie, a jej skutki są obecnie nie do przewidzenia.

Niewymierny i ocenny charakter kryteriów mających wpływ na ustalenie wysokości zadośćuczynienia sprawia, że sąd przy orzekaniu ma pewną swobodę. Daje to podstawę do sformułowania tezy, według której zarzut zaniżenia lub zawyżenia zadośćuczynienia pieniężnego może być uwzględniony tylko w razie oczywistego naruszenia tych kryteriów. Innymi słowy ingerencja przez sąd odwoławczy w rozstrzygnięcie sądu rozpoznającego sprawę w pierwszej instancji dopuszczalna jest jedynie w razie rażącego zaniżenia lub zawyżenia zasądzonej kwoty (por. wyrok Sądu Najwyższego z 9 lipca 1970 r., III PRN 39/70, OSNCP 1971/3/53 oraz z 7 stycznia 2000 r., II CKN 651/98, Lex nr 51063).

Sąd Apelacyjny akceptuje wysokość kwoty zadośćuczynienia zasądzonego od pozwanego na rzecz powoda mając przede wszystkim na uwadze kompensacyjny charakter zadośćuczynienia, a także fakt, iż powinno ono reprezentować ekonomicznie odczuwalną wartość. Wysokość zasądzonego z tego tytułu świadczenia nie jest – wbrew zarzutom apelacji - rażąco wygórowana. Wysokość jest zawsze bardzo ocenna, zawsze może być sporna, trudno bowiem

ustalić dokładnie i mierzalne ilościowo kryteria do oceny krzywdy jaką wyrządziła śmierć osoby bliskiej, która ma zdecydowanie charakter jakościowy niż ilościowy.

W okolicznościach niniejszej sprawy Sąd I instancji słusznie zatem uznał, że zadośćuczynienie odpowiednie powinno wyrażać się kwotą 80.000 zł (z uwzględnieniem sumy uprzednio przekazanej powodowi przez pozwanego). W ocenie Sądu Apelacyjnego rozstrzygnięcie to jest adekwatne do istotnych dla rozmiarów krzywdy okoliczności związanych z charakterem oraz rozległością cierpień doznanych przez powoda. Określenie kwoty 80.000 zł jako sumy „odpowiedniej” nie stanowi zatem naruszenia art. 446 § 4 k.c.

W świetle przedstawionej oceny, zarzut naruszenia art.446§4 k.c. podniesiony przez pozwanego, mający polegać na zasądzeniu wygórowanej kwoty zadośćuczynienia okazał się niezasadny.

Nie potwierdził się również dalszy zarzut skarżącego naruszenia przez Sąd pierwszej instancji przepisu prawa procesowego - art. 233 § 1 k.p.c. Zarzucając sprzeniewierzenie się zasadzie swobodnej oceny dowodów strona powinna wskazać, które konkretne dowody zostały wadliwie ocenione oraz przedstawić, w czym upatruje przekroczenia przez sąd swoich uprawnień. Sytuacja taka może mieć miejsce w razie naruszenia zasad logiki formalnej odnośnie relacji pomiędzy ustalonymi dowodami, a wyprowadzonymi na tym tle wnioskami, związków przyczynowo – skutkowych, czy też w razie przyjęcia rozumowania pozostającego wbrew zasadom doświadczenia lub też w sytuacji, gdy materiał dowodowy został zebrany z naruszeniem zasad postępowania cywilnego. W niniejszej sprawie skarżący tego rodzaju uchybień Sądu Okręgowego nie wykazał.

W tym miejscu należało również zwrócić uwagę na szczególny charakter roszczenia powoda opartego o treść art. 446 § 4 k.c., który występując o wypłatę zadośćuczynienia, podobnie jak przy zadośćuczynieniu przyznawanym za naruszenie dóbr osobistych (art. 24 w zw. z art. 448 k.c) miał de facto wykazać naruszenie dobra osobistego w postaci więzi rodzinnej ,zawinione okoliczności jego naruszenia oraz uprawdopodobnić, iż śmierć osoby bliskiej spowodowała u niego pewne reperkusje niemajątkowe.

Wbrew zarzutom apelacji zebrany w niniejszej sprawie materiał dowodowy uprawniał do sformułowania wniosku, iż więzi między powodem a tragicznie zmarłym W. M. były bardzo silne, wspólnie tworzyli oni zgodną i przykłądną rodzinę. W tej sytuacji nie mógł zatem budzić wątpliwości fakt, iż zerwanie tejże więzi na skutek niespodziewanej i tragicznej śmierci ojca powoda wywołał u niego ból, cierpienie oraz rodził poczucie krzywdy, które zostało też niewątpliwie potwierdzone zeznaniami przedstawicielki ustawowej powoda – D. M. oraz świadka C. P. (babki powoda.) Wiarygodności twierdzeń świadków nie mogło również podważyć to, że były to osoby pochodzące z jego najbliższej rodziny, albowiem ich wiarygodność oceniał Sąd stosownie do ogólnych reguł art. 233 k.p.c. w konwencji z innymi dowodami zgromadzonymi w sprawie.

Nie można również zgodzić się ze stanowiskiem pozwanego, że ocena krzywdy małoletniego powoda możliwa była jedynie przy pomocy biegłych z zakresu psychiatrii lub psychologii. Krzywda nie jest pojęciem, którego interpretacja wymaga wiedzy specjalnej, zaś za najbardziej miarodajne w okolicznościach niniejszej sprawy należało uznać dowody o charakterze osobowym (zeznania osób najbliższych powodowi), które jako logiczne, spójne i wiarygodne stanowiły podstawę ustalenia faktów istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy.

Wobec bezzasadności apelacji brak było również podstaw do zmiany rozstrzygnięcia Sądu Okręgowego o kosztach postępowania w sprawie. Zastosowana zasada z art. 98 k.p.c. odpowiadała bowiem wynikowi rozstrzygnięcia.

Dlatego też, na podstawie art. 385 k.p.c. orzeczono jak w sentencji.

O kosztach procesu należnych powodowi za drugą instancję, na które złożyło się wynagrodzenie jego pełnomocnika ustalone w kwocie minimalnej 1.800 zł –na podstawie § 6 pkt 5 w zw. z § 12 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego z urzędu (Dz. U. Nr 163, poz. 1349 ze zm.) – Sąd Apelacyjny orzekł na podstawie art. 98 § 1 i 3 k.p.c. zgodnie z zasadą odpowiedzialności za wynik procesu.